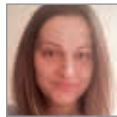

**Срђан М.
Милашиновић^[1]**
Криминалистичко-
полицијски универзитет
Београд (Србија)

**Санела Д.
Андрић^[2]**
Криминалистичко-
полицијски универзитет
Београд (Србија)

УДК005.334:005.52]:316.32
Прегледни научни рад
Примљен: 25.02.2023.
Прихваћен: 07.08.2023.
doi: 10.5937/napredak4-43085

Кризни менаџмент у светлу савремених међународних односа

Сажетак: Свет је у сталном превирању од завршетка Другог светског рата и суочава се с бројним кризама, конфликтима и ванредним ситуацијама како природним, тако и оним изазваним људским фактором. Пандемија која нас је задесила 2019–2020. године и заостравање украјинске кризе (украјинско-руски конфликт) нагласили су све слабости система кризног реаговања на националном и глобалном нивоу, подсећајући нас због чега су кризни менаџмент и константно изучавање (потенцијалних) криза неопходни. У раду ћемо се осврнути на пандемију ковида 19 и заостравање украјинско-руског сукоба, јер су ови догађаји у последње три године изменили геополитичку сцену и увели свет у здравствену, економску, безбедносну и друштвену кризу.

Кључне речи: сукоб, кризни менаџмент, савремене кризе, управљање

Увод

Свет се налази пред новим изазовима, сукобима и кризама. Од окончања Другог светског рата немири не јењавају широм света, а управљање њима и њихово разрешење све су тежи. Историја друштава је историја криза и сукоба и оне су неизоставни пратилац сваког историјског раздобља. Да би се из прошлих криза и сукоба извукле поуке и да би се будуће кризе и сукоби предупредили и њихове последице смањиле, неопходно је развијање и усавршавање кризног менаџмента.

Грађански ратови, терористички напади, природне непогоде, пандемије, само су неке од

ванредних ситуација / криза које потресају савремено друштво. У суочавању са овим претњима од пресудног је значаја реакција кризног менаџмента и кризних штабова. Правовремена реакција, правовремене и проверене информације и алармирање кључних служби одређују ток ванредне ситуације. Ванредна ситуација се може веома брзо трансформисати у кризу уколико надлежни органи и службе не одреагују на време и „обуздају“ новонасталу ситуацију. Кризни менаџмент има кључну улогу у ванредним ситуацијама у смислу брзог и одлучног деловања, заштите живота и имовине становништва, присуства лидера на месту догађаја и отворене

[1] srdjan.milasinovic@kpu.edu.rs

[2] sanela.andric@kpu.edu.rs

комуникације пре, током и након било које врсте ванредне ситуације.

У раду ћемо се најпре осврнути на то шта је кризни менаџмент, а затим и на две кризе које су потресле човечанство и обележиле другу деценију XXI века – пандемију ковида 19 и заоштравање и ескалацију руско-украјинског сукоба. Обе кризе су потресле цео свет и ставиле на тест кризни менаџмент и реаговање у ванредним ситуацијама.

Осврт на кризни менаџмент

94 |

Кризни менаџмент је посебна функција (врста) менаџмента која обухвата фазе планирања, организовања, имплементације и контроле (Milašinović & Jevtović, 2008: 52). Међутим, услед посебности и сложености (савремених) криза, и кризни менаџмент има бројне специфичности. Свака криза је праћена отежавајућим околностима и изазовима који могу бити превазиђени искључиво доношењем одговарајућих одлука. Често се дешава да постоји сложена кризна или ванредна ситуација о којој не постоје детаљне информације (које су кључне за правилно управљање кризом), а одлука се мора донети у условима озбиљног стреса. Као први проблем кризног менаџмента издваја се могућност настанка кризне и ванредне ситуације изненада, неочекивано. Иако је јасно да се одговарајуће мере морају донети и предузети што хитније, оне могу закаснити због неадекватности постојећих планова, односно велике количине (дез)информација које се морају обрадити, а које су врло често неадек-

ватне (Milašinović & Jevtović, 2008; Milašinović i Kešetović, 2009; Đukić, 2017).

Неке од основних активности кризног менаџмента јесу мобилисање особља и ресурса за хитне интервенције (што се мора обавити веома брзо у опасним ситуацијама и претњама), упозоравање/узбуњивање јавности и предузимање заштитних активности. Веома је важно да јавност благовремено добије прецизне и поуздане информације да би грађани, када чују упозорења, тачно знали како да се понашају и које мере заштите могу и треба да предузму, и да буду сигурни да могу да се поуздају кризне штабове, да верују њиховим порукама и предузму активности (само)заштите које се препоручују. Кризни менаџер обезбеђује да сакупљени подаци благовремено дођу до надлежних, да се успоставе/алармирају основне јавне службе, а затим и да се јавност правовремено и благовремено информира, што је једна од кључних функција током кризе (током пандемије ковида 19 увидели смо колико су праве информације у право време кључне јер од тога зависи да ли ће се појавити масовна паника или поверење грађана у кризне штабове). Уколико се јавност не информира на време, проблеми се умножавају и јављају се грешке (Milašinović & Jevtović, 2008; Milašinović i Kešetović, 2009; Milašinović, Jevtović & Despotović, 2013).

Управљање кризним и ванредним ситуацијама засновано је на интегрисању/сарадњи већег броја служби. Овде веома важну улогу имају информационо-комуникационе технологије, јер је њихов задатак да предвиде ванредне ситуације и анализирају/предвиде последице

до којих може доћи уколико наступи ванредна ситуација. Другим речима, информационо-комуникационе технологије подижу безбедност људи који учествују у акцијама на виши ниво, али омогућавају и већу ефикасност свих фаза кризног управљања које су усмерене на реаговање на ванредне ситуације (Milašinović & Jevtović, 2008). Како поједини аутори наводе, управљање ванредним ситуацијама односи се на бављење проблематичним последицама ванредних ситуација, попут природних непогода или ванредних ситуација које је изазвао људски фактор (епидемија, акциденти, тероризам, рат, сајбер напади, саботаже, неадекватно функционисање информациононих технологија, прекиди у функционисању јавних сервиса) (Milašinović, Jevtović & Despotović, 2013).

Као таква, ванредна ситуација се може трансформисати у кризу уколико се утврди да надлежни органи и службе нису у могућности да надзиру и „обуздавају“ новонасталу ситуацију. Кризни менаџмент има одлучујућу улогу у ванредним ситуацијама у смислу суочавања са новонасталом ситуацијом, брзог и одлучног деловања, затим заштите становништва, присуства лидера на месту догађаја и отворене комуникације пре, током и након било које врсте ванредне ситуације (Milašinović & Jevtović, 2008; Milašinović i Kešetović, 2009; Milašinović, Jevtović & Despotović, 2013). С друге стране, када је реч о управљању кризама, мисли се на

најзначајнију делатност савременог друштва која се заснива на неколико принципа кризног менаџмента, а то је да су кризе неизбежне, да реаговање на кризе мора бити планско и да кризни менаџмент представља део одговорности и лидера и менаџера на свим хијерархијским нивоима (*ibid.*).

Информације су веома значајан проблем у кризним и ванредним ситуацијама. Мора се поставити баланс између неопходних информација и оних које су вишак или чак штетне (непроверене, непотпуне, нерелевантне). Недостатак информација и оптерећеност система

сувишним информацијама представљају једнак проблем, који се огледа у недостатку правих, тачних и релевантних информација и немогућности да се правилно управља кри-

зом. Ипак у овим ситуацијама не сме се бити искључив, те се морају предвидети изузеци у којима одлуке могу бити донете (*ibid.*).

Управљање ванредним ситуацијама у данашње време посебну пажњу посвећује превенцији, односно заштити људи и имовине од деструктивних сила и катастрофа изазваних природним и људским факторима. Како аутори објашњавају, да би се на време предвидела појава која утиче на настанак ванредне ситуације, треба благовремено радити на томе да се она спречи уколико је то могуће (Mlađan, 2008). То значи да треба (у континуитету) спроводити низ превентивних мера и акција ради смањења

Мора се поставити баланс између неопходних информација и оних које су вишак или чак штетне (непроверене, непотпуне, нерелевантне)

штетних последица које се могу спровести било када пре, током и након спровођења планских активности. Мере превенције садрже све активности које су усмерене ка искорењивању или минимизирању могућности појаве ванредних догађаја. Иако су превентивне мере изузетно комплексне, важна је њихова имплементација у пракси, а оно што их издваја јесте потреба за перманентношћу. Другим речима, уколико се свакодневно примењују разноврсне мере превенције, могу се остварити жељени ефекти, што је свакако и циљ кризног менаџмента. Све у свему, на управљање ванредним ситуацијама треба гледати као на фактор развоја, а не као на фактор друштвеног оптерећења.

Савремене друштвене кризе и сукоби и међународна сцена

Савремени свет потресају кризе, сукоби и ванредне ситуације, попут пандемија, грађанских ратова, терористичких напада, природних непогода/катастрофа, које постављају нове изазове пред кризни менаџмент захтевајући његово стално усавршавање и прилагођавање новонасталим ситуацијама. Можемо рећи да је историја људског друштва историја криза и катастрофа и да се оне могу десити (и дешавале су се у прошлости) у свакој заједници. Према томе, изучавање ранијих криза и катастрофа може нам умногоме помоћи да предвидимо

и да се припремимо за потенцијалне будуће сценарије и догађаје, као и друштвене последице

Уколико се свакодневно примењују разноврсне мере превенције, могу се остварити жељени ефекти, што је свакако и циљ кризног менаџмента

(да историја криза и катастрофа буде историја усавршавања кризног менаџмента) (Milašinović & Kešetović, 2011). Изучавањем ранијих пандемија могу се предвидети болести,

начин њиховог лечења и спречавање преношења; изучавањем прошлих грађанских сукоба могу се предвидети будући нереди; изучавањем терористичких напада могу се предвидети слабости система одбране и заштите одређених држава; изучавањем природних непогода које су нанеле велике људске и материјалне жртве може се унапредити заштита од ванредних ситуација изазваних природним чиниоцима и слично. „[П]ретпоставка да су катастрофе случајни догађаји изван контроле друштва се користи као изговор за недостатак напора да се оне ублаже...“ (Milašinović & Kešetović, 2011, str. 6).

Човечанство је крајем 2019. и почетком 2020. погодила пандемија ковида 19, изазвана вирусом Sars-CoV-2, која је за само неколико месеци паралисала свет. Болест се преноси капљично, период инкубације износи 3–14 дана (у зависности од соја) и код неких изазива лакше симптоме, а код неких тешку клиничку слику и смрт. На почетку је највише инфицираних и оболелих, али и умрлих, било у Кини (одакле је пандемија кренула) и Италији (Skitarelić, Dželalija & Skitarelić, 2020). Државе су једна по

Фотографија 1: Председник Републике Србије Александар Вучић и амбасадорка НР Кине у Србији Чен Бо са тимом кинеских медицинских специјалиста за борбу против COVID-19, Београд, 1. мај 2020. године

Аутор фотографије: Зоран Жестић - Фото Танјуг

једна уводиле рестриктивне мере – забрану кретања, карантин за здраве и инфициране/оболеле, затварање аеродрома и државних граница. Током три године пандемије зараза је захватила цео свет и изазвала, осим здравствених проблема и губитка многих живота, велике

друштвене, економске и политичке проблеме. Неке од мера за спречавање ширења инфекције (ради растеређења здравствених установа) биле су обавеза држања физичке дистанце и ограничење броја људи који могу бити на истом месту, што је довело до забрана боравка у за-

твореном простору, затварања угоститељских објеката, забрана културно-уметничких манифестација, затварања туристичких објеката, па и образовно-васпитних установа и преласка на онлајн наставу (Petrović, 2021, str. 72). Услед великог притиска на здравствене установе, систем здравствене (али и социјалне) заштите трпео је велики притисак и појавили су се пратећи проблеми: неспремност здравствених радника у сусрету са новом болешћу, недостатак капацитета болница, недостатак особља (од лекара специјалиста преко медицинских техничара до хигијенских радника), недостатак опреме (скоро све земље света суочиле су се с несташицом заштитних маски, рукавица и одеће, респиратора). Недостатак медицинске опреме захтевао је хитне набавке, док је цене одређивао однос понуде и тражње. Све то пратио је пад БДП, а губици су се нарочито осетили у туризму и авио-компанијама (многи аеродроми су затворени, летови укинута а посадама уручени откази) (Petrović, 2021, str. 73).

Новонастала ситуација с коронавирусом довела је до промена (поремећаја?) у међународним односима. Забране летова из појединих земаља, стављање на црвену листу (земље са великим бројем заражених) и затварање граница за поједине државе изазвали су негодовање на међународној сцени. Дошло је до застоја у

међународној сарадњи, уназађивања односа, неповерења и несугласица, успоравања давања сагласности за истраживање вируса и производњу лекова и вакцина (тзв. трка за вакцинама), па све до непризнавања одређених вакцина (цепива) у појединим државама и увођења „ковид пасоша“ (Petrović, 2021, str. 73–74; Stanković, 2021, str. 148–149; Stevanović & Đurđević, 2021, str. 15–19). Све то је довело до друштвених, економских и политичких проблема, па и нарушавања међународне безбедности (Stevanović & Đurđević, 2021, str. 16).

„Пандемија Ковид 19 показала је како локална питања могу постати глобална криза“ (Stanković, 2021, str. 149).

Мултилатерални односи се разводњавају, државе се национално оријентишу, опада транспарентност у односима и суочавању са кризом, слаби међународна сарадња, а одржање

међународног система успостављеног након Другог светског рата доведено је у питање. Велики играчи пребацују одговорност за ширење заразе с једне стране на другу страну, подижући напетост у односима. На геополитичку вагу која ће одлучивати о најуспешнијем суочавању и уклањању последица кризе (управљању кризом) стављају се три тега: ко је пружио најбржу и најадекватнију помоћ, ко је понудио најбоље мере опоравка и ко је први произвео вакцину и под којим условима (Stanković, 2021,

Оно што је сигурно јесте да је борба против пандемије нагласила потребу и неопходност стабилније међународне сарадње и мултилатералних односа (нарочито „великих сила“)

str. 150–153). Осим здравствених последица, економске, политичке и социјалне последице пандемије биће далекосежне, анализираће се годинама, а свет ће се од ње опорављати још дуже. Оно што је сигурно јесте да је борба против пандемије нагласила потребу и неопходност стабилније међународне сарадње и мултилатералних односа (нарочито „великих сила“). Пандемија коронавируса ставила је на тест националну и међународну безбедност и оголила слабости демократских система. „Због тога Унија, у свом званичном дискурсу, последњих година све гласније говори о значају мултилатерализма“ (Stanković, 2021, str. 159). Управо је мултилатерализам кључ брзог одговора и решавања глобалних криза. Пандемија је освестила потребу за јачањем нормативне моћи и мултилатералних односа, удаљавајући се од застареле праксе и трке у наоружању (Stanković, 2021).

Још једна криза је погодила свет након избијања пандемије – украјинска криза (украјинско-руски рат). Тачније, украјинска криза започела је доста раније, крајем 2013. и почетком 2014. године, унутрашњим протестима опозиције и насилном сменом власти; масовним демонстрацијама већинског рускојезичног дела против насилне смене власти; отцепљењем/преузимањем Крима и проглашавањем суверености Луганске и Доњецке области; погромом у Одеси. Нарушене односе две стране погоршало је уплитање страних сила, што је довело до заостравања оружаног сукоба. Локална криза је прерасла у регионалну и глобалну, претећи да „оживи“ хладни рат (Petrović, 2016; Jović-Lazić

& Lađevac, 2018; Petrović, 2021). Нова ескалација сукоба десила се 2017. године, уз краткорочне прекиде ватре и примирја. Сукоби су настављени средином 2018. уз кршење људских права и слобода и пораст броја жртава (Jović-Lazić & Lađevac, 2018).

Од 2014. године односи Украјине и Русије су на климавим ногама, уз смену криза и примирја. Изабрана је нова власт, укинута су права рускојезичном становништву, тј. други језици изгубили су статус званичних језика, укинуте су проруске странке, оформљена је нова православна црква Украјине (одвојена од Украјинске православне цркве која је по утицајем Московског патријарха), лустрирани су проруски политичари (Petrović, 2021, str. 237–238). Већ нарушени односи погоршали су се крајем 2020. године, Русија је проглашена агресором, а руски језик је као званични забрањен. Као одговор на то Русија је увела санкције украјинским политичарима, док је промена власти на Западу радикализовала украјинско питање, те су се односи додатно погоршали 2021. (Petrović, 2021, str. 238–239). Стране у сукобу се међусобно оптужују за постављање наоружања на границама, међусобно уводе санкције, док се сукоби постепено преносе на терен културе и спорта. Међународне и светске културне и спортске организације нашле су се између сукобљених страна, суочене с неким драстичним мерама (укидање националних обележја, забране такмичења и наступања, бројним спортистима и културним организацијама забрањено је учествовање или су условљене да учествују без државних обележја).

Убрзо је украјинско питање постало глобално. Осим очигледних директних последица које трпе становништво, привреда и економија обе стране у сукобу, остатак Европе (и део света) почео је да осећа економске последице руско-украјинске кризе. Заоштравање односа између Истока и Запада, гасна криза, трка у наоружању (наоружавању). С обзиром на то да је Украјина била кључна тачка европске руте гасног тока, њен сукоб с Русијом изазвао је озбиљне геополитичке, економске, али и политичке проблеме, што је последично утицало на регионалну и глобалну безбедност.

Могућности кризног менаџмента у савременом друштву

Задатак кризног менаџмента јесте да спречи, избегне или ублажи потенцијалне губитке (људске и материјалне) услед криза, те мора бити упознат са свим опасностима које прете одређеној заједници да би деловао превентивно (Milašinović & Kešetović, 2009a). Криза представља поремећај свих сегмената социјалног живота који доводи до кризе друштвеног поретка, економске кризе, кризе политичког система, моралне кризе и кризе (друштвеног) система вредности, образовно-васпитне кризе и, на крају, кризе идентитета (Milašinović & Kešetović, 2011, str. 114).

Одговор на кризе је у надлежности држава и зависи од њихове припремљености, а водећу улогу у овим процесима имају државне власти. Оне морају да имају кризне штабове и национална тела која ће имати спремне пакете мера, материјалне и људске ресурсе и капацитете у случају криза и ванредних ситуација, као и могућих негативних последица на друштво, економију, здравство (Stevanović & Đurđević, 2021, str. 20–21). На почетку пандемије многе државе нису биле спремне да се суоче с кризом. У почетној реакцији главну улогу имају националне институције, пре свега здравство, те се суочавање с пандемијом (кризом) ослања на снагу институција, закона и протокола, затим капацитета и ресурса и управљачких модела (Stevanović & Đurđević, 2021, str. 27–28).

Суочавање с пандемијом и одговор на њу морао је да буде исти као реаговање у ванредним ситуацијама. Морале су да се предузму хитне мере, подигне степен готовости и реаговања и да се ангажују субјекти система – кризни штабови на државном и локалном нивоу, усвоје хитне одлуке и наредбе, уз подизање послушности и придржавања мера (што је произвело много непопуларних мера које су наишле на отпор грађана), донесу подзаконска акта и измени режим рада у кризној ситуацији. Међу првим мерама које су многе државе примениле биле су забрана кретања и ограничење броја људи у просторији

Одговор на кризе је у надлежности држава и зависи од њихове припремљености, а водећу улогу у овим процесима имају државне власти

(незграпно названо социјално дистанцирање), што представља ограничење права. Прибегло се техници „мисли глобално, делуј локално“ да би се заједничним (појединачним) одговором допринело општем добру (заустављању пандемије). На површину су изашле све мањкавости и недостаци кризног менаџмента, али се отворило питање и указала шанса да се уведу промене у систем кризног реаговања прилагођен савременим кризама. С друге стране, украјинско-руски конфликт води ка кризи енергената, кризи међународних односа и кризи идентитета.

Савремено друштво се суочава са новим изазовима и претњама (националној и глобалној) безбедности на које традиционални кризни менаџмент не успева адекватно да одговори. Традиционални кризни менаџмент није у могућности да адекватно одговори на кризе у XXI веку те га је неопходно усавршавати. У савременом друштву долази до пораста ванредних и кризних ситуација, које се квалитативно разликују од оних у прошлости (Milašinić & Kešetović, 2011). Квалитативне промене криза обухватају осећај заједничког губитка и заједничких вредности (попут оних у руско-украјинској кризи), осећај глобалне повезаности (пандемија ковида 19), као и квалитет политичких одлука. Јављају се нове карактеристике криза: пораст броја ванредних ситуација, кризе без јасног краја, ефекат таласа криза, касно уочавање знакова упозорења, откривање организационих слабости и проблема у међусекторској комуникацији и сарадњи и, на крају, лична укљученост и бес (Milašinić & Kešetović, 2011, str. 119–120).

Ради прилагођавања савременим изазовима и кризама неопходне су корените промене традиционалног кризног менаџмента и обликовање (пост)модерног кризног менаџмента. Основни недостаци традиционалног кризног менаџмента јесу: брзи и правовремени приступ релевантним ситуацијама и њихово константно ажурирање; обука људства и кризног менаџмента за доношење одлука у стресним и ургентним ситуацијама; темељне припреме кризног тима, кризних штабова и њихова међусобна комуникација и сарадња; обука чланова кризних тимова за комуникацију и односе са јавношћу; организација кризног центра и сл. (Milašinić & Kešetović, 2011, str. 121–122).

Закључак

Кризни менаџмент је дисциплина у развоју и треба радити на његовом усавршавању и прилагођавању савременим кризама и сукобима. Треба га редовно ажурирати и гледати на њега као на процес који се прилагођава динамици савременог друштва и искуствима из претходних криза и сукоба, а не као на сет ригидних процедура и прописа. Његова улога је кључна у преткризним припремама и почетним фазама кризе, те се морају развијати системи раног упозоравања, узбуђивања и комуникације између кризних штабова и са јавношћу.

У посткризном периоду задатак кризног менаџмента јесте да детаљно анализира кризу и сваки корак у суочавању, управљању, разрешењу и санирању последица. Мора се урадити процена мера које су предузете да би

се извукле лекције и поуке за наредне кризе, њихово рано препознавање и откривање, брзо и ефикасно реаговање и смањење последица. Неопходна је и добра обука људства и менаџера/руководиоца, који треба да постану уигран и флексибилан тим, спреман да учи из прошлих криза и детаљно се припреми за потенцијалне будуће кризе.

Пандемија ковида 19 указала је на све слабости кризног менаџмента и управљања у ванредним ситуацијама како на националном,

тако и на глобалном нивоу. Историја друштва је историја криза, али како се друштво мења, тако се мењају и кризе, квалитативно и квантитативно. Будући да традиционални кризни менаџмент није у стању да се на најбољи начин суочи са савременим конфликтима, ванредним ситуацијама и кризама, задатак струке и науке је да из криза које су обележиле почетак XXI века извуку поуке и усмере своје напоре ка развоју и усавршавању кризног менаџмента и кризног комуницирања.

References / Литература

- Đukić, S. (2017). Crisis management and emergency situation. *Vojno delo*, LXIX(2), 333-355. DOI: 10.5937/vojdelo1702333D [In Serbian]
- Jović-Lazić, A. & Lađevac, I. (2018). Development and consequences of the Ukrainian crisis. *Međunarodna politika*, LXIX (1172), 27-51. Available at: http://repositorijum.diplomacy.bg.ac.rs/277/1/MPolitika%201172_2018-27-51.pdf [In Serbian]
- Kešetović, Ž. & Milašinović, S. (2013). Methodological and political challenges in crisis and disaster research. *Kultura polisa*, X(21), 229-248. Available at: <https://jakov.kpu.edu.rs/bitstream/handle/123456789/545/543.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kešetović, Ž. (2017). Crisis management as an academic discipline. *Security & Future*, I (1), 3-6. Available at: <https://stumejournals.com/journals/confsec/2017/1/3.full.pdf>
- Milašinović, S. & Jevtović Z. & Despotović, Lj. (2013). *Politics, media, security*. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija. [In Serbian]
- Milašinović, S. & Kešetović, Ž. (2009). Social changes and modern crises: Challenge for theory and managerial practice. *Nauka, bezbednost, policija*, XIV(1), 117-132. Available at: <https://jakov.kpu.edu.rs/bitstream/handle/123456789/277/275.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Milašinović, S. & Kešetović, Ž. (2012). Crisis and disaster management historical perspective. *Kultura polisa*, IX (18), 251-270. Available at: <https://kpolisa.com/index.php/kp/article/view/1312/1258> [In Serbian]

- Milašinović, S. & Kešetović, Ž. (2008). Crisis management and similar concepts - attempt of demarcation, *Bezbednost*, L (1-2), 37-58. Available at: <https://jakov.kpu.edu.rs/bitstream/handle/123456789/202/200.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [In Serbian]
- Milašinović, S. & Kešetović, Ž. (2009a). *Crisis management*. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija. [In Serbian]
- Milašinović, S. & Kešetović, Ž. (2011). *Crisis management in historical perspective*. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija. [In Serbian]
- Milašinović, S., Kešetović, Ž. & Nadić, D. (2010). The power and impotence of crisis management in facing modern crisis. *Megatrend revija*, VII (2), 275-292. Available at: <https://rhinosec.fb.bg.ac.rs/bitstream/handle/123456789/88/85.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [In Serbian]
- Mlađan, D. (2008). *Security in emergency situations*. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija. [In Serbian]
- Petrović, D. (2016). Crisis in Ukraine 2013-2015. *Kultura polisa*, XIII(1), 141-157. Available at: <https://kpolisa.com/index.php/kp/article/view/968/919> [In Serbian]
- Petrović, D. (2021). The Ukrainian crisis and the Ukrainian-Russian conflict in perspective? In: D. Petrović (ed.) *Conflict zones in the post-Soviet area and regional security* (235-254). Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu. [In Serbian]
- Petrović, M. (2021). COVID-19 Pandemic: Health Risks and Extensive Harmful Consequences for Economic and Other Flows. *Tokovi osiguranja*, XXXVII (1), 70-85 Available at: <https://tokoviosiguranja.edu.rs/publications/pandemija-kovida-19-zdravstveni-rizici-i-opsezne-stetne-posledice-po-privredne-i-druge-tokove/> [In Serbian]
- Skitarelić, N., Dželalija, B. & Skitarelić, N. (2020). COVID-19 pandemics: a brief overview of current knowledge. *Medica Jadertina*, L(1), 5-8. Available at: <https://hrcak.srce.hr/file/343774> [In Croatian]
- Stanković, N. (2021). Normative power as an aspect of the European Union's foreign policy in the context of the COVID-19 pandemic. In: N. Stanković, D. Dabić, & G. Bandov (eds.) *European Union development directions after the COVID-19 pandemic* (147-167). Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu [In Serbian]
- Stevanović, M. & Đurđević, D. (2021). Shortcomings in national security approach to the COVID-19 pandemic. In: N. Stanković, D. Dabić & G. Bandov (eds.) *European Union development directions after the COVID-19 pandemic* (15-38). Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu [In Serbian]

Srđan M. Milašinović
Sanela D. Andrić

University of Criminal Investigation and Police Studies
Belgrade (Serbia)

Crisis management in the light of contemporary international relations

Summary

104 | The world has been in constant turmoil since the end of the Second World War and is facing numerous crises, conflicts and emergency situations, both of natural origin and those caused by the human factor. The pandemic that hit us in 2019-2020 and the worsening of the Ukrainian crisis (the Ukrainian-Russian conflict) emphasized all the weaknesses of the crisis response system at the national and global levels, reminding us why crisis management and constant study of (potential) crises are necessary. In the paper, we will look at the COVID-19 pandemic and the worsening of the Ukrainian-Russian conflict, because in the last three years these events have changed the geopolitical scene and introduced the world into a health, economic, security and social crisis.

Keywords: conflict, crisis management, contemporary crises, management